

Dedem Abdülhamid Hân

Abdülhamid Kayıhan Osmanoğlu

İstanbul, Yediveren Yayınları, 2017, 246 sayfa, ISBN: 978-605-9514-07-1.

Yıldız ELKUŞ*

II. Abdülhamid'in siyaseti hakkında birçok kitap bulunmaktadır. Bu kitabı seçmemin öncelikli sebebi yazarının II. Abdülhamid'in 4. Kuşaktan torunu olması nedeniyle Abdülhamid'in siyasi dönemden çok aile hayatı, kişiliği, yaşantısı gibi özel konularda daha çok bilgi edinebileceğimi düşünmemdir.

Kitabın yazarı Hânedan-ı Âli Osman evladıdır. Yazar önsözde kendisinin hanedan üyesi olması sebebiyle bazı tarih bilmez hocaları tarafından "sen vatan haininin evladısın" gibi ağır söylemlere

maruz kaldığından bahsetmiştir. Tarihe bu denli mâl olmuş Osmanlı Devleti hakkında araştırmalar yapmayı, tarafsız ne hamasete kaçan süslü, abartılı bilgiler ne de tarihimizi küçümseyen bilgilerden uzak durarak tarafsız bir şekilde tarihimizi öğrenmeyi kendine vazife edinmiştir. Önce kendine şu soruları sormuştur. Abdülhamid tam olarak kimdir? Onu neden sevmiyorlar veya neden seviyorlar? İlk olarak işe tarihsel kimliğinden evvel dedesi olarak Abdülhamid kimdi? Sorusunu sorarak başlamıştır. Onu tanımak için önce ailesinden dinlediğini sonra araştırmalar yaparak ve kitaplardan okumalarıyla elde ettiklerini derleyip kitap haline getirerek bizlere bu eseri sunmuştur.

Hanedan üyesinden Abdülhamid'i okuduğumuz bu kitapta ilk olarak Osmanlı'ya düşmanlığın sebeplerine değinilmiştir. Osmanlı'ya düşmanlık besleyenlerin aynı zamanda dinimiz İslâm'a da düşmanlık duyduğunu fark etmiş ve bu durumun sebebinin Osmanlı'nın asırlar boyunca dine yaptığı hizmetlerinden kaynaklandığını söylemiştir. Hamasete değil hakikate, yalanlara değil gerçeklere dayalı bir tarih anlayışına ihtiyacımız olduğundan bahsedip ancak bu şekilde tarihten ders çıkararak ileriye doğru yürümемizin mümkün olabileceğini belirtmiştir. Kendisinin hanedan üyesi olması sebebiyle tarafsız olamayacağı ön yargısına kapılanlar içinse şunu söylemiştir: *“Ben hakikati huzurlarında gizlemenin ölüm cezası ile cezalandırıldığı soyun evladıyım.”* (s.22). Sultan II. Abdülhamid'in saltanat yıllarının Osmanlı tarihinin en karışık ve buhranlı dönemi olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Hem içte hem dışta birçok sorunların yaşandığı bu dönemde Sultan Abdülhamid Hânın uzun saltanat döneminin siyasi ideolojilerden arındırılarak araştırılması gereken bir husustur. Çünkü bu dönemde yaşanan pek çok sıkıntının yansımaları halen devam etmektedir. Gelecekte de devam edeceği göz önünde bulundurularak gereken önemi vermemiz gerekmektedir. Tüm bunların yanında bir insana yapılacak en büyük kötülük onu yermek değildir, onu olduğundan farklı göstermektir. Bu tutum birde üzerine tarihe mal olmuş bir kişiye yönelikse bu yapılan kötülük sadece o kişi ile sınırlı kalmaz, bütün topluma ve insanlığa yapılmış sayılır. Çünkü tarih geçmişten ders çıkartıp geleceği inşa etmektir. İşte bu sebeplerle Sultan Abdülhamid ile ilgili yapılan yanlış değerlendirmeler sadece Sultan Abdülhamid'i veya Osmanoğulları'nı değil bütün bir milletin geçmişini ve geleceğini ilgilendiren bir meseledir. Millet olarak çokça yaptığımız en büyük yanılğı; sadece zaferlerimiz ve başarılarımızla hatırlanmak istenmemizdir. Hâlbuki yenilgilerimizi en iyi şekilde anlayıp değerlendirerek bunları düzeltmemiz yolunda neler yapılmalı üzerine düşünmeliyiz.

Osmanlı bir medeniyet inşa etmiştir. Bu yapıda devrin padişahlarının yönetime yaptığı katkılar büyüktür. Çünkü daha padişahlar şehzadelik döneminde aldıkları uygulamalı eğitim almaktadırlar. Padişahlar birçok dil eğitiminin yanında matematik, geometri, tefsir, hadis, tefsir, fıkıh, kelâm, tarih gibi ilim dersleri almışlardır. Özellikle tarihe nam salmış cihangirlerinin hayatlarının okuyup inceleyerek onların hatalarına düşmemeyi öğrenmek önemlidir. Bu şekilde planlı ve sistemli hareket etme fırsatını bulmuş oluyorlardı. Yazar tüm bunları söyledikten sonra Osmanlı'yı sevmeyenler neden bu yönü görmezler diye eleştirir ve aynı zamanda da Osmanlı'yı atası olarak görenlerin neden

çalışmak, öğrenmek için çağı yakalamak hatta daha da ileriye gitmek için sadece geçmişi ile övünmeyi yeterli gördüğünü de eleştirmektedir.

Gerçekten de devrin Sultanı Abdülhamid zamanında düşmanları bir hayli fazladır. Bir insanın büyüklüğünü anlamak için düşmanlarına bakın derler diye de belirtmiştir. Sultan II. Abdülhamid, 22 Eylül 1842 yılında dünyaya gelmiş, 11 yaşında yetim kalmıştır. Abdülmecid'in çocuğu olmayan diğer hanımı Perestu Hanım tarafından himaye edilmiştir. İslami ve fen alanlarında derseler aldı. Arapça, Farsça ve Fransızca öğrendi. Musiki dersleri aldı. Hat sanatı, resim ve fotoğraf ilgi alanıydı. Kendi çabalarıyla bazı tarikatlarda bulunmuş ve onlardan ilim dersleri almıştır. Özel doktorluğunu yapmış olan Atif Hüseyin Bey'in günlüğünde yazıldığına göre Kadirî tarikatına bağlıdır. Abdülkadir Geylânî Hazretlerinin Bağdat'taki türbesine hizmet etmek maksadıyla türbeyi tamir ve tezyin ettirmiştir. Devre ait arşiv malzemelerine bakıldığında tekkelere yapılan maaş, ihsan, atıye gibi yardımları gösteren listelerde ilk sırayı Kadirî dergâhları aldığı görülmektedir. Kadiriliğin Bağdat'tan sonraki en önemli merkezi sayılan Tophane Kadirî Dergâhında yılda bir kez “erbâin helvası” pişirilirdi. Merasim eşliğinde Yıldız Sarayı'na gönderilir ve padişaha ikram edilirdi. Sultan Abdülhamid abdestli olarak önce Fatiha-i Şerif okuyarak yiyip şeyhe özel selamların iletirdi. Sultan Abdülhamid Ehl-i Sünnet'e aykırı olmayan tüm tarikatlar ile yakınlık içerisindeydi. İslam halifesi olmasının doğal bir sonucudur bu.

Şehzadeliği zamanında kendisine Maslak Köşkü tahsis edilmiştir. Bu köşkün arazisini çiftlik haline getirmiş ve burada hayvancılık ve ziraatla uğraşmıştır. Bununla birlikte borsayla ilgilenip ciddi bir servet kazanmıştır. Aynı zamanda madenlerle de ilgilenmiştir.

Abdülhamid'in hususi hayatı bölümünde; evlatlarından dördünü küçük yaşlarda kaybettiğini söylemiştir. Bu sebeple de öksüz ve yetim çocuklara karşı çok hassastır. Açtığı birçok çocuk hastanesi ve okulda çocuklara yardım etmiştir. “Atıyye-i seniyye” denilen halka dağıttığı hediyeleri meşhurdur. Toplu sünnet törenleri düzenler ve çocuklara birer çeyrek altın gönderirdi. Mezuniyet törenlerinde öğrencilere hediye kitaplar yollardı. Her yıl kendi şahsi parasından borcunu ödeyemediği için hapse düşenlerin borcunu ödeyip kurtarmaya çalışırdı. Saray dışında katı, mesafeli görünen Abdülhamid aslında latif, halim selim, nazik, yumuşak huyluydu. Sultan Hamid temizliğe düşkündür ve yanında sürekli taşıdığı Atkinson marka kolonya şişesi vardır. Acil bir iş çıktığında saat kaç olursa olsun uyandırılmasını isterdi. Sultan Abdülhamid bir gününü şu şekilde geçirirdi; sabah namazına kalkıp namazını kıldıktan sonra hafif bir kahvaltı yapar, kahvesini içer ve masasının başına geçerek Başkâtibi çağırırdı. 11'e kadar resmi işlerle meşgul olurdu. 11.30'da öğle yemeğini yer, 15-20 dakika istirahatten sonra kâtip ve bakanları yanına kabul ederdi. İşi yoğunsa gece yarısına kadar Mabeyn'de çalışırdı. Sultan Abdülhamid hayvanları çok severdi. Yıldız Sarayı bahçesinde zürafa, zebra, devekuşu, Cherie isimli köpeği, beyaz papağanı, Ankara kedisi ve atları vardı. Sultan Abdülhamid'in en çok sevdiği atı beyaz renkli Ferhan'dır. Çocuklarına davranışlarında hiçbir zaman lakayt konuşmaz, ilişkilerinde bir

mesafe tutardı. Eğer hoşuna gitmeyen davranışları olursa bunları onlara değil annesine söyler ve düzeltmelerini beklerdi. Bunun dışında polisiye romanlara düşkündür. Sherlock Holmes'n yazarı Arthur Conan Doyle İstanbul'a geldiğinde kendisine ve eşine Őekfat nişanı vermiştir. Aynı zamana marangozdur. Marangozlukla uğraşması alacağı önemli kararlar arefesinde zihnini boşaltmasına ve geniş bir açıdan olayları değerlendirmesine olanak sağlamıştır.

Din, dil, ırk, sınıf ve cinsiyet farkı gözetmeksizin bakıma muhtaç, yaşlı, sakat insanlara, sokağa terk edilmişlere hizmet veren Darülaceze'yi kurdurmuştur. Hatta Darülaceze binasında İstanbul'da Müslümanların yanı sıra Rum, Ermeni ve Yahudi gibi azınlıkların da ihtiyaçları düşünülerek onların dinine özgü ibadethaneler yapılarak inanç ve ibadet özgürlüğü de tanımiştır.

Kitabın daha sonraki bölümlerinde siyasi yönleri ele alınmış ve Sultan Abdülhamid'in en büyük talihsizliğinin "kaht-ı ıcal" yani yetenekli devlet ve siyaset adamlarının yokluğudur. Kitabın içinde hadislerden, ayetlerden ve Peygamber Efendimizin (sav)'in Veda Hutbesinden alıntılara rastlanır. Osmanlı'nın İslam devleti olması sebebiyle sözlerini dinimizin kutsal dayanaklarına dayandırarak anlatması gayet normaldir.

Batılı lkeler hilafetin gücünün farkındaydı ve bu gücü kırmak için Halife'nin Kureyş kabilesinden olması gerektiğini gündeme getirdiler. Böylece Hilafet makamı gcsz Arap kabileleri elinde etkisiz duruma getirilmesini amaçlıyorlardı. Abdülhamid bu propagandayı engellemek için Kanun-i Esasi'ye madde olarak "Padişah, Halifeliği sebebiyle İslam dininin koruyucusudur." eklemiştir. İslam birliği politikası izlenmiştir. Abdülhamid Han, İslam birliği siyasetinin devamı olarak Hac ibadetini iyi değerlendirmiştir. Müslümanlara hitap için en uygun yerin Hac yapılan mahalleri seçmiş, dünya Müslümanlarının desteğini alabilmek içinse broşürler dağıtılarak Dünya İslam Birliği ve Hilafet'e sonsuz bağlılık konusunda kamuoyu oluşturulmaya çalışılmıştır. Hicaz'da hastaneler yapılmış. Hacılar için su yolları, konaklama tesisleri ve misafirhaneler yaptırımıştır. İlerleyen bölümlerde devletlerarası ilişkilere değinilmiştir.

Yıldız İstihbarat Teşkilatı 1880 yılında Abdülhamid tarafından kurulmuş istihbarat teşkilatıdır. Bu teşkilatın önemi ve işlevlerine değinilmiştir. Bunun yanında onun devrindeki gazeteciliğe de kitapta yer vermiştir. Sansür meselesine değinerek meclis tarafından kabul edilen basın kanununun maddelerine hatırlatarak bunların zaten olması gereken kurallar olduğunu söylemiştir. Abdülhamid'in düşman saldırıları ihtimaline karşı adeta geleceği görerek tedbir alıp torpil dşetmesinden bahseder. Abdülhamid gerek iç siyasette gerekse dış siyasette İslam ve Türklüğü n planda tutmuştur.

Kitabın son bölümlerinde Ayasofya'nın ibadete açılması gereğinden bahsedilmiş ve Osmanlı demek edepli olmak demektir diyerek kaybettiğimiz değerlerimizi anlatmıştır.

Kendilerinin saltanat, güç veya iktidar peşinde koşan kimseler olmadığını ve Hz. Muhammed'in ümmetinin hizmetçisi olduğunu söylemiştir. Dedelerinin asırlardır İslama hizmet yaptığını ve bunların kendilerine kâfi olduğunu söylemiştir. Ve sözlerini dua ile bitirmiştir. Kitabın son sayfaları fotoğraflara ayrılmıştır.

Sonuç olarak kitapta öncelikle siyasi kişiliğinin dışında Abdülhamid nasıl biriydi sorusuna cevap bulduğumu söylemeliyim. Sultanın bir gününü nasıl geçirdiği, çocuklarına nasıl davrandığı, kişiliği, hobileri gibi hususi bilgileri torunlarından dinlemek açısından da kitabı kıymetli buldum. Kitap; devlet adamlarına iyi yönde, Abdülhamid üzerinden örnek verilerek nasıl yol izlemeleri konusunda mesajlar barındırmaktadır. Osmanlı padişahlarının daha şehzadeyken uygulamalı eğitim alarak nasıl yetiştiğini, tarihe mal olmuş kişilerin hayatlarını okuyup kendilerine yol çizdiklerini anlatıp bugün bu tarz eğitimlerin olmadığını söylemiştir. Devlet adamlarının önemli bir karar vermeden önce daha geniş perspektiften bakmaları için zihnini boşaltabilecekleri hobiler edinmesini, Abdülhamid'in marangozluğunu örnek vererek tavsiye etmiştir. Aynı zamanda biz tarihçiler içinde değerli bilgiler barındırmaktadır. Bugün en çok yaptığımız hata şudur: Bir şeyin sadece iyi yanlarını veya sadece kötü yanlarını görüyoruz. Bu doğru değildir. Bir konu, doğrusu ve yanlışı ile ele alınmalıdır. Osmanlı'ya yapılan düşmanlığın yanı sıra tarihin gerçeklikten uzak hamasete boğularak süslü cümlelerle anlatılıp sadece övünülecek bir değer olarak görülmesine de şiddetle karşı çıkmıştır. Bunun bize bir şey katmayacağını söyleyerek bugünle karşılaştırılarak eksiklerimiz neler, çağı yakalamak, ileriye gitmek için neler yapmamız gerekiyor bunlar üzerinde çalışmamız gerektiğini söylemiştir. Hatalarımızı, yenilgilerimizi reddetmek yerine onları öğrenip iyi bir değerlendirmesini yaparak geleceğe daha sağlam adım atmamız yolunda birer yol gösterici olduğunu bilmemiz gerektiğini söylemiştir. Kitabın dili anlaşılır, herkesin rahatlıkla okuyup kendince dersler çıkarabileceği bir kitap olması sebebiyle okunmasını tavsiye edebileceğim bir kitaptır.